

De 'missing e'

'E-Work' in de Community Labour Force Survey

Jagger, N. e.a. (2002), *The Missing E. Interim synthesis report for STILE Workpackage 2*, the Institute for Employment Studies, Brighton, 118 p.

De Belgische Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de analoge Community Labour Force Surveys (CLFS) in andere Europese lidstaten geven weinig informatie over nieuwe en veelbesproken 'e'-werkvormen. Een van de centrale werkzaamheden binnen het STILE-project¹ is na te gaan op welke manier deze surveys hierover meer informatie kunnen leveren. In dit artikel beschrijven we de bevindingen van onze analyse van de Labour Force Surveys.

Op zoek naar eWork

In de meeste Europese lidstaten leveren de arbeidskrachtentellingen weinig of geen gegevens op over nieuwe en in het kader van de 'e-economy' vaak genoemde werkvormen, zoals 'eWork' en 'telework'. Nochtans vermoeden we dat deze surveys hiervoor het nodige potentieel in zich dragen. De doelstelling van onze analyse was dan ook tweevoudig:

- Een analyse maken van de verschillende nationale arbeidskrachtentellingen, zodat hieruit meer informatie over eWork kan worden afgeleid.
- Aanbevelingen formuleren in verband met de huidige manier van coderen in de enquête, zodat meer gedetailleerde informatie over eWork kan verkregen worden.

De steekproefenquêtes naar de actieve bevolking (Community Labour Force Survey) worden door EUROSTAT, de statistische dienst van de Europese Gemeenschap, in samenwerking met de verschillende Nationale Statistische Instituten gecoördi-

neerd. Deze laatste staan in voor de uitvoering van de enquête en zijn daarbij gebonden om minstens gegevens te verzamelen over die indicatoren die in de CLFS werden gespecificeerd. Naast demografische achtergrond, opleiding, het zoeken naar werk en de toestand van niet-actieven wordt in de enquête ook gepeild naar de kenmerken van tewerkstelling (statuut, economische activiteit, beroep,

plaats van tewerkstelling, arbeidsstelsel, arbeidsduur, vast of tijdelijk werk). In het STILE-project werden, behalve de Belgische EAK, ook de Britse, Franse, Ierse, Italiaanse en Nederlandse CLFS geanalyseerd.

Hoe eWork definiëren?

We definiëren eWork als 'elke vorm van werk dat op afstand van een bedrijfsvestiging wordt uitgevoerd, wordt gemanaged vanuit die vestiging en waarbij ICTs worden gebruikt om het betreffende werk te ontvangen en/of op te leveren'.² Deze definitie omvat zowel individuele als collectieve vormen van eWork. In onze analyse van de arbeidskrachtentelling komen enkel de individuele eWorkers aan bod. Daarbij gaat het zowel om werk dat van thuis wordt uitgevoerd, als om werk dat op verschillende plaatsen kan worden uitgevoerd. Bij collectieve vormen van eWork denken we eerder aan eWork dat men uitvoert vanop kantoor, zoals callcentres, ICT-ondersteunende diensten, enz.

Algemene bevindingen

De meerderheid van de geanalyseerde Community Labour Force Surveys blijkt erg nauw aan te sluiten bij de minimumvereisten die worden vooropgesteld voor de Community Surveys van EUROSTAT. De belangrijkste uitbreiding op die vereisten is te vinden in de Britse Survey. Aangezien de CLFS in deze lidstaat de grootste op regelmatige basis uitgevoerde steekproefenquête is, opteert men ervoor om gegevens te verzamelen over meerdere beleidsdomeinen dan louter tewerkstelling. In landen zoals Nederland, met meer ervaring in het gebruik van (gekoppelde) administratieve gegevens, bestaat deze nood niet. Andere landen, zoals Ierland en België, volgen nauw de richtlijnen van EUROSTAT, mede om de kosten van de enquête te beperken. Daarnaast koppelen ze afwisselend verschillende 'ad hoc' modules aan hun CLFS, om bepaalde specifieke onderwerpen te bevragen. Momenteel *wordt enkel in de Britse CLFS al een aantal jaren gepeild naar het voorkomen van eWork*. In de overige lidstaten kan momenteel enkel onrechtstreeks informatie over deze werkvorm worden bekomen. Het lijkt dan ook zinvol dieper in te gaan op de eWork-indicatoren zoals die in de Britse CLFS worden bevestigd.

Op zoek naar de 'e' in eWork

In de Britse CLFS tracht men eWorkers te identificeren aan de hand van drie vragen. Aan respondenten die rapporteerden soms of altijd van thuis uit te werken werd gevraagd:

- Gebruikt u een telefoon en pc om thuis te werken?
- Indien op de vorige vraag met 'ja' werd geantwoord: zou het mogelijk zijn om thuis te werken zonder het gebruik van een telefoon en pc?

Alhoewel het opnemen van deze 'eWork-vraag' positief is, dienen enkele kanttekeningen te worden gemaakt bij de aard van de filtervariabelen. Zo dient een *afbakening van de gebruikte technologieën* tot 'computer en telefoon' vermeden te worden, zodat ook het internet en andere zich snel ontwikkelende technologieën aan bod kunnen komen. Een tweede opmerking betreft de vraag naar de *functionaliteit van de gebruikte technologieën*. Door de huidige wijze van bevraging wordt in het

Verenigd Koninkrijk een onderscheid gemaakt tussen twee categorieën van eWorkers. Enerzijds op informatie-, of kennisgebaseerde beroepen (bijvoorbeeld schrijvers, ontwerpers, vertalers, managers, computerprogrammeurs etc.) waarbij de technologie gebruikt wordt voor de uitvoering van het werk en om de resultaten ervan te verzenden en/of te ontvangen. Anderzijds niet op informatiegebaseerde beroepen (bijvoorbeeld arbeiders in de bouw of industrie) waarbij telefoon en computer worden gebruikt voor de coördinatie en communicatie met betrekking tot het werk. Nochtans moeten beide categorieën, om eWork te identificeren, aan bod kunnen komen. De vraag naar de functionaliteit van ICT loskoppelen van de vraag naar het eigenlijke gebruik ervan kan additionele informatie opleveren over ICT-gebruik en -toegang van de actieve bevolking in het algemeen.

In die landen waar niet rechtstreeks gepeild wordt naar het gebruik van ICT zou deze informatie kunnen afgeleid worden uit andere gegevens, zoals sectoren en beroepen. Daarbij zou de a-priori assumptie moeten gemaakt worden dat in een aantal sectoren en beroepen een groot aantal eWorkers actief is. Deze methode impliceert uiteraard het gevaar het aantal eWorkers sterk te overschatten, omdat personen in een beroep dat zich leent tot eWork, maar die niet op een afstand met behulp van ICT werken, ook worden meegeteld.

Thuis werken

Een tweede filtervariabele om 'eWork' in kaart te brengen, is de plaats waar het werk wordt uitgevoerd, aangezien die verschilt van 'traditionele' werkvormen. Het meest bekende, of meest stereotiepe beeld dat mensen hebben van 'telewerkers' of 'eWorkers' is dat van iemand die thuis werkt en via het internet opdrachten ontvangt en zijn werk verzendt naar opdrachtgevers, werkgevers en klanten. Ook EUROSTAT heeft in de CLFS een vraag opgenomen die peilt naar 'thuiswerk'. Toch blijkt de manier waarop deze variabele wordt bevestigd sterk te verschillen tussen de lidstaten. In de Belgische Enquête naar de Arbeidskrachten, wordt deze variabele bevestigd als één van de antwoordcategorieën bij de vraag: 'Heeft u gedurende de referentiemaand gewerkt op volgende tijdstippen en is dit voorzien in de arbeidsovereenkomst?'

- 's avonds (19-23h)
- 's nachts (23-5h)
- op zaterdag
- op zondag
- thuiswerk

Het eWork blijft uiteraard niet beperkt tot thuiswerk. Ook zogenaamd '*mobiel werk*' is in dit verband relevant. Werkt iemand altijd vanuit zijn woonkamer, waarbij opdrachten en resultaten worden verzonden en ontvangen via een ICT-link? Of werkt men afwisselend op verschillende plaatsen? Noch dit, noch de pendelafstand van de betrokkenen wordt rechtstreeks bevraagd in België en de andere betrokken landen. Bovendien wordt de vraag naar thuiswerk niet gesteld in het kader van een eventuele *tweede betrekking*. We kunnen dus zeggen dat de *filtervariabele die peilt naar de plaats van het werk momenteel te eng wordt geformuleerd*, waardoor niet alle eWorkers geïdentificeerd kunnen worden.

Besluit

Onze analyse en de discussies binnen de onderzoeksgroep bevestigen het vermoeden dat eWork een veel te complex en dynamisch begrip is om in één variabele of in één vraag te vatten. Deze verzameling aan nieuwe werkvormen kan enkel als een 'afgeleide variabele' beschouwd worden, waarvan de verschillende dimensies afzonderlijk bevraagd moeten worden. Onze voorlopige definitie van eWork doet vermoeden dat het *gebruik van een ICT-link* en de *plaats waar het werk wordt uitgevoerd* zeker deel moeten uitmaken van de primaire variabelen om eWork te identificeren.³

Een tweede belangrijk besluit van onze analyse betreft het belangrijk potentieel aan *secundaire variabelen* die de huidige CLFS reeds bevat. Gegeven dat eWork, met de zogenaamde 'eWork module' van het STILE-project, kan geïdentificeerd worden, zal in de CLFS interessante bijkomende informatie over deze nieuwe werkvormen gegenereerd kunnen worden. Enkele van de meest relevante variabelen zijn: demografische gegevens, aard van het contract, beroep, sector, opleiding, werkuren en dagelijkse pendelafstand. De laatste van deze variabelen komt tot nu toe nog niet aan bod in de enquête. Met in het achterhoofd het belang dat in beleidskringen aan eWork gehecht wordt, als mogelijke oplossing voor verkeersproblemen, kan dit een interessante variabele zijn.

Roel Vertinden
 Monique Ramioul
 HIVA
 K.U.Leuven

Noten

1. Statistical Indicators on the Labour market in the 'e-Economy'. Meer informatie op: www.stile.be
2. Dejonckheere, J. & Ramioul, M. (2001), Telewerk in Europa: traag maar zeker? In: *OVER•WERK. Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, nr. 4, jg. 11, pp. 106-111.
3. Het definiëren van deze primaire variabelen gebeurde binnen STILE in het kader van de werkzaamheden rond de 'eWork module'. Zie artikel van An Bollen, 'Nieuwe e-work-indicatoren' elders in dit nummer van OVER•WERK.